

Els arxius de les administracions locals

Sílvia Alemany, Joaquim Daban i Conxa Sauri

La *Revista de Girona* va publicar fa quasi vint anys un article titulat «Els Arxius Municipals, aquests petits i grans tresors amagats». Miquel Casademont, Isidre Prades i Josep Temporal hi donaven a conèixer les conclusions del seu informe sobre l'estat dels arxius municipals de les comarques gironines, elaborat l'estiu de 1978 per encàrrec de la Diputació de Girona.¹

Ras i curt, el qualificatiu que llavors mereixia la situació era la de «desgavell arxivístic»: es constata l'existència d'importants fons documentals als ajuntaments gironins, però la gran majoria no estaven ordenats, no tenien garanties de conservació i els interessats no hi tenien accés. Els autors de l'estudi demanaven una actuació de les institucions urgent i decidida per tal de salvaguardar els arxius municipals i sensibilitzar la col·lectivitat sobre la importància del patrimoni documental.

Les institucions de l'estrenada democràcia començaven —l'informe n'és una prova— a preocupar-se pel desgavell reconegut de la documentació local, i es produïen les primeres intervencions. La Generalitat de Catalunya inaugurava el 1982 l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal; van seguir-lo els arxius comarcals de la Selva, la Garrotxa, la Cerdanya i l'Alt Empordà. La publicació el mateix any 1982 d'unes primeres normes per a la classificació de la documentació municipal —fet que resolvia una de les urgències detectades a l'informe— i la proposta de convenis amb ajuntaments per establir arxius històrics integrats a la xarxa de la Generalitat varen marcar unes primeres línies d'actuació. Posteriorment el procés s'ha alentit,

i avui encara resten pendents els arxius del Pla de l'Estany i del Ripollès. A més es fa evident que el model d'actuació proposat requereix una revisió que s'adapti a les necessitats actuals, i que cal destinar-hi més recursos. Així, per exemple, s'ha d'afrontar la relació entre els arxius municipals i comarcals a les capitals de comarca, la intervenció en els municipis sense arxiu propi, impulsar noves directrius de funcionament dels arxius municipals...

Quant a la Diputació de Girona, els anys vuitanta organitzava el seu propi servei d'arxiu i dipositava el seu fons històric a l'Arxiu Històric de Girona, però aquell informe encarregat no va tenir com a conseqüència una política global de protecció del patrimoni documental dels municipis gironins per part d'aquesta institució. L'última iniciativa ha estat la creació de l'Arxiu d'Imatges Emili Massanas, que ofereix als municipis activitats de difusió dels seus fons.

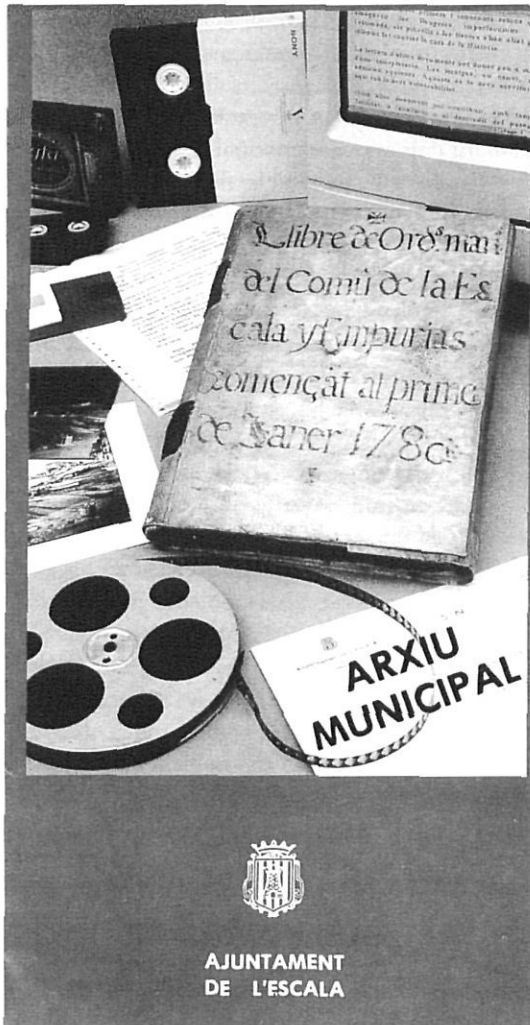
Pel que fa als ajuntaments, l'únic que llavors ofería un servei d'arxiu amb personal especialitzat era el de Girona, que va esdevenir estímul per a les institucions i model per als arxivers. Durant els darrers vint anys, la valoració del patrimoni documental i la necessitat d'una bona gestió dels documents a les oficines municipals han tingut com a resultat la creació de serveis d'arxiu per part dels ajuntaments, procés que s'ha intensificat entre 1983 i 1992. Actualment tots els municipis de més de 5.000 habitants compten amb aquest servei, amb l'única excepció de Ripoll; aquesta és una situació que —tot i les mancances— encara no ha estat assolida ni en l'àmbit de Catalunya ni en el de l'Estat espanyol. En els municipis de menys de 5.000 habitants trobem diversitat de situacions:

Els arxius

L'última remodelació d'un arxiu municipal tingué lloc a Cassà de la Selva. Imatge del trasllat cap a les noves instal·lacions.

Fullet de promoció de l'Arxiu Municipal de l'Escala.

ajuntaments que disposen de servei d'arxiu propi (Begur, Llagostera, Sils, Vilajuïga...), d'altres que utilitzen els serveis dels arxius comarcals (cal destacar l'elevat ús que se'n fa a l'Alt i el Baix Empordà) i, finalment, ajuntaments que encara no han portat a terme cap actuació respecte als seus fons documentals.

Documents vells i nous

Els fons documentals municipals anteriors a 1939 eren l'objecte d'estudi de l'informe que hem usat com a punt de partida. Avui dia, si fem una ullada a la majoria dels nostres arxius municipals, veurem com bona part de les tasques arxivístiques estan dedicades al volum important de documents generats de deu anys ençà per les oficines, ja que els ajuntaments democràtics han diversificat els seus camps d'actuació i han assumit noves funcions.

De forma generalitzada s'ha aconseguit la descripció de la documentació transferida als arxius, i en alguns consistoris s'han implantat sistemes de registre d'expedients; actuacions que han repercutit en la millora de la gestió dels assumptes municipals.

També pel que fa a edat i diversitat de fons és ben diferent la situació actual: els usuaris poden consultar a la majoria d'arxius fons procedents d'empreses, d'associacions, patrimonials, de personalitats o d'institucions.

Gràcies a aquests documents, cedits pel seus titulars, es complementen els fons de l'Administració i es disposa de testimonis representatius de la història de la localitat des de dates ben reculades.

A més, l'acurada descripció i en alguns casos la recuperació de documents dels ajuntaments que es trobaven en mans de particulars han fet recular l'edat dels fons.

Les novetats han arribat també als documents, pergamins i paper, estadants habituals dels calaixos i prestatgeries dels arxius, que avui es troben acompanyats de fotografies, pel·lícules, microfilms, discs, cintes magnètiques... amb la consegüent complexitat del tractament d'aquesta diversitat de suports per tal de garantir-ne la conservació i consulta.

Tasques d'ahir i d'avui

A més de vetllar per la conservació de la documentació, organitzar-la i atendre els investigadors, avui s'esperen moltes altres tasques dels serveis d'arxiu municipals², tasques que es poden agrupar en tres grans àmbits: la gestió dels documents administratius dels ajuntaments, l'accés a la documentació, i la protecció i difusió del patrimoni documental del municipi.

El primer àmbit comprèn una sèrie de tasques internes (des de l'anàlisi a l'establiment de normes de classificació, ordenació, tractament i ingrés de la documentació; propostes d'eliminació...) per a les quals es requereixen instruments normatius i la implicació de l'Administració; és també un treball essencial de cares a l'objectiu del segon apartat: garantir als ciutadans l'accés a la documentació, d'acord amb l'actual marc legal i normatiu. En aquest segon àmbit, cal poder disposar dels instruments de descripció (inventaris, catàlegs) i portar a terme els processos necessaris (microfilmació de les actes de la corporació o digitalització d'un fons d'imatges, per exemple) per així respectar els drets dels ciutadans i les condicions de conservació dels documents.

Ja en el tercer àmbit constatem que els arxius tenen obligacions també respecte al patrimoni documental del municipi, i així es proposen diferents actuacions (reproduccions, adquisicions i cessions de documents...), s'organitzen serveis i activitats (visites col·lectives, atenció a les escoles, exposicions, publicacions, conferències...) i es participa junt amb entitats i col·lectius en tota mena d'iniciatives educatives, culturals i científiques.

Finalment, si visitem un arxiu municipal, ens trobarem amb una biblioteca auxiliar de tema local, amb reproduccions de documents essencials per a la història del municipi conser-

vats en altres centres, o fins i tot amb dossiers sobre temes concrets de freqüent consulta. Els requeriments dels usuaris i la voluntat de donar un bon servei conflueixen, i els arxius esdevenen així centres de documentació sobre la vida local.

Arxius d'ara, arxius de demà

Del ràpid repàs que hem realitzat es dedueix que els arxius municipals d'avui tenen vocació de serveis dinàmics i oberts i un ampli camp d'actuació. És evident també que cal que disposin dels mitjans adequats i suficients pel que fa a infraestructura, equipaments i recursos humans i materials per tal de poder complir les seves tasques.

No tots els arxius es troben en la mateixa situació: les prioritats de l'Administració i les característiques pròpies dels municipis i dels serveis han ajudat a aprofundir més en un o altre àmbit. I així, mentre alguns arxius han esdevingut modèlics pel que fa a la gestió dels documents administratius, altres destaquen per les activitats de difusió i la implicació en la vida local. La mateixa diversitat es dona pel que fa als mitjans: en alguns s'han ampliat les instal·lacions mentre que en d'altres s'està arribant a un nivell de saturació.

Hi ha un tret que sí que és comú: cada vegada més els arxius municipals són tresors coneguts i reconeguts, tant per l'Administració com pels ciutadans. Els hem descobert i n'esperem molt, però tot just els comencem a explotar. Cal continuar treballant i invertint en els arxius: seria una llàstima desapropiar-los.

Silvia Alemany és arxivera municipal de Sant Feliu de Guíxols.

Joaquim Daban és arxiver municipal de Lloret de Mar.

Conxa Saurí és arxivera municipal de Palafrugell.

1.- *Revista de Girona*, núm. 95, 2n trimestre de 1981.

2.- G: 8 AM: *Proposta de reglament del Servei d'Arxiu Municipal*. Diputació de Barcelona i Associació d'Arxivers de Catalunya. 1997.